

L'ACOLLIDA LINGÜÍSTICA D'ESTUDIANTS D'INTERCANVI A LA UNIVERSITAT DE BARCELONA¹

David Casals
Àrea de sociolingüística
Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona

INTRODUCCIÓ

De vegades, els que ens dediquem a la planificació lingüística a les universitats tenim la sensació que el procés de normalització no avança tant com voldríem perquè li falta un dels elements fonamentals: la demanda explícita per part dels membres de la comunitat universitària d'actuacions que garanteixin que el català sigui la llengua normal de comunicació a les nostres universitats.

El tema dels efectes de la mobilitat d'estudiants en l'ús del català en la docència tampoc es pot afirmar que sigui de gran actualitat. Però sí que podem dir que és un tema que interessa i preocupa a una part significativa de l'alumnat i del professorat. Aquest fet es pot observar en la sèrie de cartes a la bústia de l'*Avui* que sobre aquest aspecte es van publicar durant el curs 1997-98.

Totes aquestes cartes giren al voltant de la reflexió següent: les universitats de parla catalana han de trobar l'equilibri entre la necessitat irrenunciable de participar en programes internacionals d'intercanvi i el manteniment de l'ús del català en la docència. Es tracta, doncs, de conjuminar la necessària universalitat de l'ensenyament superior amb el manteniment de la nostra identitat.

En l'anàlisi que fan els diferents autors de les cartes al director hi ha un element que es repeteix: la denúncia que, segons el seu punt de vista, les universitats no tenen una política lingüística ben definida en el camp de la mobilitat i els intercanvis internacionals. Aquesta sensació de desprotecció que tenen alguns membres de la comunitat universitària, i concretament alguns professors, és força preocupant, sobretot si es té en compte que la manca d'informació en alguns casos pot condicionar la decisió que prenguin davant la sol·licitud d'un canvi de llengua.

Per tant, les universitats han d'informar els membres dels diferents col·lectius que les componen del fet que, des de fa temps, s'han pres mesures per facilitar la integració lingüística dels estudiants d'intercanvi i per aconseguir que la presència d'aquests estudiants no suposi cap impediment per mantenir l'oferta de classes en català. S'ha de fer saber a la comunitat universitària que no és veritat que no s'hagi fet res per donar resposta a aquesta problemàtica.

¹ Comunicació presentada a l'XI Trobada de Serveis Lingüístics Universitaris. València, 4 i 5 de novembre de 1999.

Malgrat tot, les mesures d'acollida lingüística que es duen a terme encara són insuficients i es poden millorar, ja que les universitats encara estan en la fase d'anàlisi de les necessitats lingüístiques que genera el nou escenari de globalització de la docència.

Cal recordar que l'assistència significativa d'estudiants estrangers a les classes és relativament recent i que s'ha produït principalment com a resultat del desenvolupament del programa d'intercanvi Sòcrates-ERASMUS. Per tant, encara és d'hora per poder fer una proposta global d'estratègies de planificació lingüística relacionades amb la mobilitat.

ACTUACIONS DE PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA DE LA MOBILITAT

A la Universitat de Barcelona s'han dut a terme actuacions per fer compatible els intercanvis internacionals i l'ús del català durant tota la dècada dels noranta. A continuació presentaré aquestes actuacions agrupades en dos blocs: d'una banda, recomanacions i normatives institucionals i, de l'altra, les actuacions tècniques que deriven de les decisions institucionals:

1. Estudis, recomanacions i normatives institucionals

1992

Una subcomissió de la Comissió de Política Lingüística es va encarregar d'elaborar un Informe sobre la incidència dels estudiants del programa ERASMUS en l'ús del català a la Universitat.

També aquell any la Comissió de Normalització Lingüística del Consell Interuniversitari de Catalunya va elaborar un Informe sobre la mobilitat estudiantil i l'ús del català.

1996

Es va aprovar el segon reglament d'usos lingüístics de la Universitat de Barcelona, que inclou dos articles relacionats amb els programes d'intercanvi.

1998

El grup de treball de la UB sobre política lingüística i relacions internacionals va arribar a diferents acords que es van concretar en una normativa i un apartat de recomanacions.

2. Actuacions tècniques que deriven de les decisions institucionals

1993

Es va introduir en la Guia de l'estudiant estranger un apartat en què s'explicita que el català és la llengua pròpia de la Universitat de Barcelona i que, per tant, s'utilitza també en la docència universitària.

Aquell any també es van establir els criteris de tria lingüística en la documentació informativa que la UB facilita als estudiants d'intercanvi, tant a la universitat d'origen com després de l'arribada a Barcelona.

1995

Es van començar a dur a terme sessions informatives sobre la realitat sociolingüística de la UB en el marc dels cursos de català i castellà per a estudiants d'intercanvi.

1997

Es va començar a difondre també per Internet informació sociolingüística específica per a estudiants d'intercanvi.

EL SISTEMA ACTUAL D'ACOLLIDA LINGÜÍSTICA DELS ESTUDIANTS D'INTERCANVI

L'acollida lingüística dels estudiants d'intercanvi es desenvolupa en dues fases. La primera es du a terme abans que arribin a la UB i es fa bàsicament mitjançant Internet. S'ha optat principalment per aquest mitjà perquè és molt efectiu a l'hora de difondre informació i recursos, sobretot si el públic destinatari són joves i universitaris.

En el web de la UB s'hi poden trobar unes pàgines en català, anglès i castellà que informen els estudiants d'intercanvi sobre la situació sociolingüística. Aquestes pàgines estan dissenyades en dues grans seccions. En el primer apartat s'ofereix informació general sobre la llengua catalana i informació específica sobre l'estatus i l'ús del català a la UB, en concret en l'àmbit de la docència (és a dir, el percentatge de classes en català a cada ensenyament).

És molt important que els estudiants d'intercanvi puguin accedir a aquest tipus d'informació des del seu país perquè, per exemple, en una enquesta que es va aplicar a 428 estudiants d'intercanvi dels cursos 1994–95 i 1995–96, un 18% afirmava que abans d'arribar a la UB no sabia que a la nostra Universitat s'impartien classes en català.

La segona gran secció de les pàgines web està dedicada a les diferents possibilitats d'aprendre català i està estructurada en tres blocs: possibilitats d'autoaprenentatge de català per via telemàtica, possibilitats d'utilitzar els lectors de català com a suport per a l'aprenentatge i, finalment, informació sobre els cursos de català i els centres d'autoaprenentatge que podran utilitzar un cop hagin arribat a Barcelona.

Facilitar les possibilitats d'aprenentatge de català també és molt important, ja que, segons les dades de l'enquesta que hem esmentat més amunt, només un 10% dels estudiants d'intercanvi van tenir la possibilitat de fer algun curs de català al seu país d'origen.

AVALUACIÓ DE L'ÚS D'INTERNET COM A MITJÀ DE DIFUSIÓ

Les dades recents que tenim sobre el nombre de consultes fetes a aquestes pàgines demostren que són un bon sistema per informar. Així doncs, les pàgines en castellà les consulten una mitjana de 10 persones diàries; 6 les d'anglès, i 1 les de català.

També s'ha pogut comprovar que l'accés a aquestes pàgines ha augmentat a mesura que, a més d'oferir informació, s'han ofert altres serveis com ara la possibilitat de matricular-se en un curs de català des del país d'origen a partir d'un formulari electrònic (s'han fet 31 preinscripcions virtuals en cursos de català des del mes de juny de 1999).

Ja que fem esment a aspectes de formació lingüística, podem remarcar l'evolució experimentada en la demanda de cursos de català específics per a estudiants procedents de fora de l'àrea de parla catalana. En aquest camp es pot observar un increment clar en el nombre de cursos que s'han organitzat. S'ha passat de quatre grups intensius de 40 hores del curs 1998–99 a set grups el curs 1999–2000, i de tres grups de nivell inicial de 80 hores del curs passat als vuit d'enguany. Per tant, podem afirmar que la demanda de formació lingüística en aquest col·lectiu específic s'ha duplicat (en total s'ha passat de set a quinze grups).

Una altra novetat que s'ha introduït a les pàgines web és la possibilitat de demanar informació més concreta a partir d'una bústia de correu electrònic que s'ha instal·lat recentment. Una de les preguntes més freqüent és sobre la possibilitat de poder fer un itinerari sencer en castellà en un ensenyament determinat. Fins ara han utilitzat aquest servei 35 usuaris, que han enviat en total al voltant de 75 correus electrònics (des del mes de juny de 1999).

En la segona fase d'acollida, és a dir, un cop els estudiants d'intercanvi ja han arribat a la UB, se'ls torna a oferir informació sobre la llengua catalana i recursos d'aprenentatge. Des d'aquest any 1999, quan els estudiants arriben al SACU (Servei d'Acollida de la Comunitat Universitària) se'ls lliura una carpeta amb diferents materials informatius i d'aprenentatge. Aquesta carpeta és la mateixa per a tots els estudiants d'intercanvi de les universitats de la ciutat de Barcelona, i ha estat elaborada en el marc del projecte Barcelona Centre Universitari.

El segon moment informatiu consisteix en una sessió que es du a terme en els cursos intensius de català i de castellà específics per a estudiants d'intercanvi. Es dediquen dues hores d'aquests cursos (de les 40 totals) a analitzar una mica més en profunditat la realitat sociolingüística catalana i, en concret, a reflexionar sobre la necessitat que el català continuï sent present a la universitat i, per tant, que es pugui utilitzar també en la docència.

També es reflexiona sobre el fet que els estudiants d'intercanvi són un col·lectiu molt específic en el conjunt dels estudiants universitaris, i que és justament aquesta especificitat la que fa que s'hagin de buscar mesures concretes per satisfer els interessos lingüístics que tenen la majoria d'aquests estudiants. De tota manera, se'ls recorda també que aquests interessos han de ser compatibles amb el dret lingüístic que tenen els estudiants autòctons de poder rebre docència en català a la universitat.

En aquestes sessions —de les quals enguany se n'han fet 14, dirigides a un total de 20 grups classe— també s'ofereix informació sobre cursos de llengua catalana, sobre centres d'autoaprenentatge i sobre programes de voluntariat que organitzen intercanvis de conversa.

ALGUNES POSSIBLES ESTRATÈGIES PER MILLORAR EL SISTEMA D'INFORMACIÓ I FORMACIÓ

1. S'hauria d'intentar oferir la informació que sigui més útil des del punt de vista de l'estudiant d'intercanvi. Per exemple, en lloc de donar dades sobre el percentatge d'ús del català a cada ensenyament (informació molt interessant per a l'anàlisi sociolingüística) s'haurien d'explicitar les dades sobre la llengua en què s'imparteix cada grup classe, i així els estudiants podrien fer itineraris segons els seus interessos. També es podrien fer llistes d'assignatures disponibles en cada llengua i penjar-les a Internet com fan per exemple a la Universitat de Copenhaguen.

Facilitar informació sobre la llengua en què s'imparteixen els grups es fa del tot necessari: tal com es pot observar en les dades de l'enquesta esmentada anteriorment, només un 55% dels enquestats sabia la llengua de les assignatures en què s'havia matriculat el dia que començaven les classes, i un 26% d'aquests havia hagut d'obtenir aquesta informació per iniciativa pròpia.

2. S'haurien de diversificar els canals d'informació. Tot i que Internet s'ha mostrat com un mitjà prou eficaç, no és suficient. Per tant s'ha d'apostar per més quantitat i qualitat d'informació. És molt important el paper que poden tenir en aquest sentit els coordinadors i els tutors a l'hora de facilitar la informació específica que necessita cada estudiant d'intercanvi concret.
3. S'hauria d'aconseguir que les universitats de l'àrea de parla catalana oferissin una informació conjunta i homogènia, en la mesura que sigui possible, sobre l'ús de la llengua catalana, per tal que aquest aspecte no es pugui utilitzar mai com un element de comparació en la legítima competència entre les diferents institucions universitàries. Com ja he comentat abans, la filosofia de Barcelona Centre Universitari va en aquesta línia.

Aquesta presentació conjunta de la situació sociolingüística també hauria de permetre rendibilitzar recursos i estalviar esforços que es podrien esmerçar en altres aspectes com ara la creació de productes específics d'aprenentatge de català. En aquest sentit, podem esmentar el projecte Interc@t, que les universitats catalanes i el Comissionat per a Universitats i Recerca han presentat a una convocatòria de subvenció de la Comissió Europea destinada a projectes de promoció i conservació de les llengües regionals i minoritàries.

4. S'hauria d'aconseguir que la informació sobre aspectes lingüístics fos facilitada com una informació més de les que ofereixen les oficines o unitats de relacions internacionals de les universitats. Així doncs, s'hauria d'evitar fer dependre jeràrquicament aquesta informació dels serveis lingüístics universitaris, tot i que aquests poden desenvolupar una tasca molt important en l'elaboració de recursos i materials informatius.

En el cas del Servei de Llengua Catalana de la UB, aquest objectiu ja s'ha assolit parcialment perquè a més de poder obtenir informació des de les pàgines web del Servei, també se'n pot obtenir des de la pàgina principal de l'UB Web, a partir de la selecció dels enllaços més sol·licitats en castellà i en anglès. També s'hi pot accedir des de la Guia de l'estudiant estranger, que tot i que no és la pàgina web de presentació de l'Oficina de Relacions Internacionals, segurament sí que és el seu producte informatiu més consultat.

5. S'ha d'exigir que el català formi part de l'oferta de formació lingüística que ofereixen els programes europeus d'intercanvi d'estudiants. Concretament, seria molt interessant que els cursos de català estiguessin inclosos en el Programa de preparació en llengües poc parlades o poc ensenyades fora del seu territori que es du a terme en el marc del programa Sòcrates-ERASMUS. Aquesta iniciativa ja s'ha assumit des de la Xarxa d'universitats Institut Joan Lluís Vives.